

СУДОВО-ПОРТРЕТНА ЕКСПЕРТИЗА В УМОВАХ РЕЛОКАЦІЇ: ВИКЛИКИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ В ЕКСТРАОРДИНАРНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМАХ

Катерина ТЕГЗА

*судовий експерт сектору звуко- та відеозапису відділу досліджень
у сфері інформаційних технологій
Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного
центру Міністерства внутрішніх справ України
м. Ужгород, Україна*

Іванна ШИМОНЯ

*завідувач сектору мистецтвознавчих
психологічних досліджень та об'єктів
інтелектуальної власності відділу досліджень у сфері інформаційних
технологій Закарпатського науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України
м. Ужгород, Україна*

Судово-портретна експертиза – це спеціальний вид криміналістичної експертизи, який використовується для ідентифікації особи за зовнішністю на основі зображень, зафіксованих на різних носіях.

Дана експертиза базується на дослідженні індивідуальних і відносно стійких ознак зовнішності людини. Експертиза є одним із ключових методів у процесі ідентифікації особи за ознаками зовнішності. Результатом проведення даного виду експертиз може бути встановлення тотожності людини за її зображенням у відповідних джерелах¹. Портретна експертиза проводиться в процесі оперативних і слідчих заходів під час розшуку осіб, що уникають слідства та суду, осіб, які втекли з місць позбавлення волі чи осіб, зниклих безвісті, коли виявляється або затримується особа схожа зовні з розшукуваною. Експертиза проводиться й тоді, коли є сумніви щодо того, хто зображений на фотографії у посвідченні, яке подається конкретною людиною як своє.

¹ Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

Даний вид ідентифікаційних досліджень полягає у роздільному й порівняльному аналізі зовнішніх прикмет особи, які відобразилися на фотографіях, із застосуванням спеціальних методик зіставлення, суміщення, графічного моделювання і розрахунків взаєморозташування рис обличчя².

В умовах релокації населення через війну в Україні існують труднощі з ідентифікацією осіб. Виклики ідентифікації особи в умовах релокації спричиняють проблеми з правовим статусом, ризики шахрайства та зловживання особистими даними, спричиняють труднощі в забезпеченні безпеки та контролі міграційних потоків.

Основними проблемами для ідентифікації особи в умовах війни є:

- втрата документів та відсутність офіційних реєстрів – біженців, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та військові можуть залишитися без паспортів, що ускладнює їхню ідентифікацію традиційними методами;

- зміна зовнішності через поранення або тривалі стресові умови – обличчя людини може змінитися внаслідок опіків, травм, реконструктивних операцій, що ускладнює її впізнання;

- нестача якісних зображень для аналізу – відеозаписи з камер спостереження чи фотографії можуть бути поганої якості або зняті під незручними кутами, що ускладнює судово-портретну експертизу;

- використання фальшивих документів – на окупованих територіях та в зонах активних бойових дій можливе масове підроблення паспортів або використання чужих документів, що вимагає додаткової перевірки зовнішніх ознак особи;

- ідентифікація загиблих – у багатьох випадках особу загиблого можна ідентифікувати лише за фото чи відео, оскільки ДНК-аналіз або відбитки пальців можуть бути недоступні через стан тіл.

Також частими проблемами є нестабільний зв'язок і доступ до баз даних осіб та проблеми з реєстрацією переселенців. Люди, які змінюють місце проживання не завжди встигають, або можуть зареєструватися за новим адресом, що ускладнює їхню ідентифікацію.

Таким чином, судово-портретна експертиза є важливим інструментом у розв'язанні проблеми ідентифікації осіб під час війни. Її застосування дозволяє ефективно ідентифікувати осіб як серед живих, так і серед загиблих, навіть за відсутності документів або в умовах значних змін зовнішності.

² Експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посіб.; за заг. ред. В. Г. Гончаренка та І. В. Гори. Київ, 2015. С. 124-125.